

תקציר

קושר כתרים לאותיות: מנהג סופרים אלוהי בהקשרו ההיסטורי

מאת

יקיר פז

בסיפור המפורסם בבבלי, מנחות כט ע"ב, עולה משה למרום ומוצא את האל קושר כתרים לאותיות. על שאלתו של משה 'מי מעכב על ידך?', עונה האל: 'אדם אחד יש להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, ועתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות'. מרבית הפרשנים והחוקרים סברו שהכתרים והקוצים הם עיטורים הנוספים לאותיות, מעין אלה המצויים בספרי התורה בימינו. על פי הבנה זו מספר הסיפור ייחס לר' עקיבא וירטואוזיות מדרשית הכוללת דרשות מפליגות על יסודות גרפיים של האותיות. אולם בספרות חז"ל אין ולו הלכה אחת שדרש ר' עקיבא או חכם אחר על קוץ או על כתר של אות. לפיכך הציע שלמה נאה באופן משכנע שקוץ בסיפור זה הוא קוצה, דהיינו פרשה, אולם בכך ניתק בין הקוצים לבין הכתרים, שעדיין התפרשו כעיטורים לאותיות. במאמר זה המחבר טוען שיש לבחון את מלאכת הסופר של האל לאור מנהגי הסופרים היוונים בני הזמן, ועל בסיס בחינה זו הוא מזהה את הכתר עם סימן הסופרים קורוניס. סימן זה, שבשמו ובצורתו קשור הדוק לכתר, היה סימן מלומד לציון סופי ספרים ויחידות טקסטואליות. הזיהוי של הכתר עם הקורוניס מאפשר גם להבין את הקשר בין הקוצות – הפרשיות – שעתידי היה ר' עקיבא לדרוש לבין הכתרים שקשר האל לכל פרשה.

ד"ר יקיר פז, החוגים לתלמוד והלכה וללימודים קלסיים, האוניברסיטה העברית בירושלים, הר הצופים,
ירושלים 9190501
yakir.paz@mail.huji.ac.il